

HUMANITIES

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.8.1.9>

CECHY JĘZYKOWE TEKSTÓW ANGLOJĘZYCZNYCH MIĘDZYNARODOWYCH DOKUMENTÓW PRAWNYCH

Oleh Barhel

*asystent, aspirant Katedry Filologii Angielskiej
Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Iwana Franki (Lwów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-2242-2701
e-mail: olehbarhel@gmail.com*

Larysa Sanotska

*kandydat nauk filologicznych, docent,
docent Katedry Filologii Angielskiej
Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Iwana Franki (Lwów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0003-0605-3587
e-mail: larysa.sanotska@lnu.edu.ua*

Adnotacja. Artykuł poświęcono analizie cech językowych tekstów anglojęzycznych międzynarodowych dokumentów prawnych. Artykuł przedstawia pojęcie dokumentu prawnego i tekstu prawnego. Koncentruje się na językowej realizacji tekstów prawnych i pragmatycznym wpływie prawa międzynarodowego, który jest aktualizowany poprzez teksty dokumentów prawnych. W wyniku analizy dwudziestu jeden międzynarodowych dokumentów prawnych ujawniono użycie modalności deontycznej i dynamicznej, wysoką częstotliwość używania czasowników modalnych „*shall*” i „*may*”. Zidentyfikowano również tendencję do nierównowagi płci, wysoką częstotliwość używania synonimów, polisemie, zapożyczenia obcojęzyczne, neologizmy i zmianę konotacji słów w kontekście prawnym. W wyniku analizy stwierdzono, że użycie konstrukcji równoległych, struktur nominalnych, konstrukcji pasywnych, czasownika modalnego „*shall*”, archaizmów i brak wyrazistego słownictwa przyczynia się do bezstronności, dokładności, bezosobowości i spójności tekstu.

Słowa kluczowe: tekst prawny, dokument międzynarodowy, modalność, metaforyczność, nierównowaga płci, dokładność, bezstronność, spójność.

LINGUAL FEATURES OF ENGLISH TEXTS OF INTERNATIONAL LEGAL DOCUMENTS

Oleh Barhel

*Assistant, Postgraduate Student at the Department of English Philology
Ivan Franko National University of Lviv (Lviv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-2242-2701
e-mail: olehbarhel@gmail.com*

Larysa Sanotska

*Doctor of Philosophy, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English Philology
Ivan Franko National University of Lviv (Lviv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0003-0605-3587
e-mail: larysa.sanotska@lnu.edu.ua*

Abstract. The research paper is devoted to the analysis of lingual features of international legal documents. The paper outlines the definitions of a legal text and an international document. Emphasis is placed on the lingual implementation of legal texts and the pragmatic influence of international law, which is actualized through the texts of legal documents. The analysis of twenty-one international legal documents revealed the use of deontic and dynamic modalities and the high frequency of use of the modal verbs *shall* and *may*. There is also a tendency to gender imbalance and a high frequency of use of synonyms, polysemantic words, loan words, neologisms, and change of the connotation of some words in the legal context. The analysis concluded that the use of parallel constructions,

nominalizations, passive constructions, the modal verb *shall*, archaisms and the lack of expressive vocabulary contribute to the impartiality, accuracy, impersonality and coherence of the text.

Key words: legal text, international document, modality, metaphoric figures, gender imbalance, accuracy, impartiality, coherence.

ЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ МІЖНАРОДНИХ ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ

Олег Баргель

асистент, аспірант кафедри англійської філології

Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-2242-2701

e-mail: olehbarhel@gmail.com

Лариса Саноцька

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри англійської філології

Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)

ORCID ID: 0000-0003-0605-3587

e-mail: larysa.sanotska@lnu.edu.ua

Анотація. Стаття присвячена аналізу мовних особливостей англомовних текстів міжнародних правових документів. У статті окреслено поняття правового документа та правового тексту. Акцентовано увагу на мовній реалізації правових текстів та прагматичному впливі міжнародного права, який актуалізується через тексти правових документів. У результаті аналізу двадцяти одного міжнародного правового документа виявлено вживання деонтичної та динамічної модальності, високу частотність вживання модальних дієслів *shall* та *may*. Також виявлено тенденцію до гендерного дисбалансу, високу частотність використання синонімів, полісемію, іншомовні запозичення, неологізми та зміну конотації слів у правовому контексті. В результаті аналізу зроблено висновок про те, що використання паралельних конструкцій, номінальних структур, пасивних конструкцій, модального дієслова *shall*, архаїзмів та відсутність експресивної лексики сприяють неупередженості, точності, безособовості та когерентності тексту.

Ключові слова: правовий текст, міжнародний документ, модальність, метафоричність, гендерний дисбаланс, точність, неупередженість, когерентність.

Вступ. Актуальність дослідження мовних особливостей правових текстів та їхнього прагматичного впливу полягає у відсутності одностайної позиції стосовно підходів до вивчення текстів, зокрема правових. Особливої уваги заслуговують мовні характеристики та прагматичний вплив текстів міжнародних правових документів, які регулюють відносини між державами. Цьому сприяють стрімка глобалізація світового суспільства та зростання зацікавленості міжнародної спільноти у міжнародній політиці. Беззаперечним є той факт, що загальноприйнятою мовою як міжнародного права загалом, так і міжнародних правових документів зокрема є англійська. Її використовують в установчих документах ООН, Європейського Союзу, міжнародних організацій, а також для укладання надважливих міжнародних контрактів чи договорів між компаніями та цілими країнами. Розуміння мовних відмінностей текстів англомовних міжнародних правових документів є важливим для їх правильного сприйняття й трактування, а також подальшого виконання положень, прописаних у них.

Основна частина. Мова англомовних правових документів завжди привертала увагу науковців. Дослідженням англомовної правничої мови займалися Д. Мелінкоф, П.М. Тірсьма, П. Батт, М. Хрома, А. Мармор, П. Гудріч, Г.А. Беднарек, Р. Карстон, О.Р. Зарума-Панських, Л.О. Ярова, Г.Б. Кучик, Н.Є. Кашишин та інші вчені.

Ми провели аналіз понад трьохсот сторінок текстів правових документів (328) (див. список проаналізованих міжнародних правових документів).

Одним з основних міжнародних правових документів є *міжнародний договір*, який є одним з основних джерел права і являє собою міжнародну угоду, укладену суб'єктами міжнародного права у письмовій формі, яка регулюється міжнародним правом (Зверев, 2010). Міжнародний договір ще відомий як хартія, декларація, статут, протокол, конвенція, угода тощо (Шпарик, 2014). Це означає, що міжнародний договір може включати різні найменування міжнародних документів. Міжнародне законодавство взагалі є однією з основних галузей функціонування мови права, яка реалізує свої основні функції через правові тексти (Артикуца, 2004). С.П. Кость та А.С. Токарська вказують на те, що правовий текст є комунікативною одиницею, підвидом універсального тексту, у якому відображаються соціальні та культурні традиції і який спричиняє захист прав та свобод людини в процесі правової комунікації (Кость, Токарська, 2011: 457). Отже, міжнародне право не може існувати без правового тексту, який відображає міжнародні правові принципи

та соціокультурні традиції, регулює відносини між державами і спричиняє захист свобод і прав людини в процесі правової комунікації на міжнародному рівні. Н.В. Артикуца зазначає, що у правових текстах реалізуються функції правничої мови. Через правові тексти правнича мова називає правові поняття, слугує способом правового пізнання, надає правову оцінку, регулює людську поведінку та суспільні відносини, зберігає та передає правове знання та культуру, а також сприяє правовому вихованню (Артикуца, 2008: 25). Право впливає на суспільні відносини та регулює їх через правові тексти, в результаті чого правові тексти мають прагматичний вплив і спонукають до виконання певних дій. Таким чином, міжнародне право регулює відносини між державами через тексти міжнародних правових документів.

Г.Б. Кучик вважає, що стильовими рисами мови установчих документів міжнародних організацій є беземоційність, стереотипність, об'єктивність, офіційність і точність (Кучик, 2016: 504). Н.С. Кащишин вважає, що серед основних мовних ознак текстів дипломатичних документів можна виділити вживання латинізмів та французьких запозичень, неологізмів (Кащишин, 2014: 121), а також архаїзмів (Кащишин, 2014: 121; Кучик, 2016: 504). Високу частотність використання модального дієслова *shall* у своїх працях відзначають П. Батт та Р. Касл (Батт, Касл, 2006). Г.І. Коген пише про метафоричність, притаманну міжнародному праву (Коген, 2021). В англійських текстах правових документів, на думку М. Хроми, можливе вживання синонімів та полісемантичних слів (Хрома, 2011), та, як вважає А. Йопек-Босіяцька (А. Јорек-Bosiacka), вживання звичайних слів у незвичному значенні в правовому контексті (Йопек-Босіяцька, 2011).

На нашу думку, реалізація прагматичного впливу в міжнародних правових документах здійснюється за допомогою модальних дієслів. Як відзначає П. Бютелаар (P. Vuitelaar), існує декілька видів модальності, таких як алетична модальність, яка виражає сумніви чи впевненість у твердженнях, деонтична модальність, яка вербалізує зобов'язання, заборону та дозвіл, і динамічна модальність, тобто здатність та можливість суб'єкта виконувати дію (Бютелаар та ін., 2017).

У текстах міжнародних документів, які ми проаналізували, домінує деонтична модальність, якою виражають заборону, дозвіл чи зобов'язання до дії, і часто використовується динамічна модальність, якою вербалізують здатність виконувати певні дії. Зміст текстів правових документів міжнародного значення повинен бути чітким і ствердним, тому алетична модальність практично відсутня. Явною ознакою міжнародних правових документів є переважання модальних дієслів *shall* та *may*. Модальне дієслово *shall* може виражати низку значень у правовому контексті. П. Батт та Р. Касл взагалі вважають, що *shall* занадто часто використовують у правовій мові. Проте вони зазначають, що у правовому контексті *shall* може виражати зобов'язання, майбутню дію, наміри, надання права щось робити, надання вказівок, зазначення обставин, створення передумови, заборону тощо (Батт, Касл: 131–132).

Модальне дієслово *shall* вербалізує деонтичну модальність та експресивність на граматичному рівні, адже його основна функція полягає у зверхній наказовості, спонукуванні, зобов'язанні та наполяганні на виконанні дії: “*All Members shall settle their international disputes by peaceful means*”, “*All Members shall refrain in their international relations from the threat or use of force*” (International Law Handbook. Collection of Instruments. Book 1, 2017: 4, *дали* – International Law Handbook). Імперативний характер *shall* у цьому тексті проявляється у зобов'язанні членів ООН вирішувати суперечки мирними шляхами та утримуватись від використання сили. У наступному прикладі модальне дієслово *can* виражає динамічну модальність і демонструє здатність суб'єкта виконувати дію: “*he or she can no longer perform the duties of the Committee*” (International Law Handbook, 2017: 437). Модальне дієслово *may* у наступному реченні виражає дозвіл на виконання дії за певної умови: “*In the case of article 13, paragraph (a) or (c), the Court may exercise its jurisdiction if one or more of the following States are Parties to this Statute*” (Rome Statute of the International Criminal Court, 2011: 8, *дали* – Rome Statute); “*The application and interpretation of law pursuant to this article must be consistent with internationally recognized human rights*” (Rome Statute, 2011: 13). Модальне дієслово *must* у цьому прикладі зобов'язує до дії. *Should* у наступному реченні виконує спонукальну роль і є прикладом деонтичної модальності: “*disputes concerning treaties, like other international disputes, should be settled, in conformity with*” (International Law Handbook, 2017: 72).

Крім модальних дієслів, імперативний характер часто виражений виразом “*to be binding on/upon*”. Наприклад, “*the award shall be binding upon the parties*” (International Law Handbook, 2017: 300), “*Nothing in articles 34 to 37 precludes a rule set forth in a treaty from becoming binding upon a third State*” (International Law Handbook, 2017: 45). Можемо також зазначити, що волюнтаривність у тексті, тобто воля авторів документів, часто виражена виразом “*in good faith*”, який наголошує на добросовісному виконанні зобов'язань: “*the duty to carry out in good faith its obligations*” (International Law Handbook, 2017: 106). Вирази “*to enter into force*”, “*to come into force*”, “*to take effect*”, “*to bring into effect*” «запускають» дію документів: “*from the date on which the new revising convention enters into force*” (Collection of International Instruments and Legal Texts Concerning Refugees and Others of Concern to UNHCR. Volume 1, 2007: 321, *дали* – Collection of International Instruments), “*the present article shall come into force*” (Collection of International Instruments, 2007: 144), “*accession which shall take effect on the date of its deposit*” (International Law Handbook, 2017: 145). Ці вирази є прикладом прагматичного впливу текстів, адже вони передають їхній волюнтаривний та імперативний характер.

Текстам правових документів притаманна метафоричність. Г.І. Коген зазначає, що метафори допомагають зрозуміти функціонування права, а також допомагають міжнародним юристам ідентифікувати суб'єкти права та загалом краще зрозуміти особливості й значення міжнародного права. Він пише, що у міжнародному праві держави прирівнюються до осіб (Коген, 2021). На прикладах можемо переконались у метафоричності

текстів міжнародних правових документів, яка виражається через персоніфікацію держав. Організація та її члени (країни) *можуть діяти* відповідно до таких принципів: “**The Organization and its Members, in pursuit of the Purposes stated in Article 1, shall act in accordance with the following Principles**” (International Law Handbook, 2017: 3). Держава *володіє правоздатністю, може підписувати договори та обмінюватися документами*: “**Every State possesses capacity to conclude treaties**” (International Law Handbook, 2017: 38), “**A State <...> it has signed the treaty or has exchanged instruments**” (International Law Handbook, 2017: 41). Держава *може висловлювати згоду, робити заяву, бути спадкоємицею, застосовувати положення конвенції та мати відносини*: “**A successor State may at the time of signing or of expressing its consent to be bound by the present Convention make a declaration that it will apply the provisions**” (International Law Handbook, 2017: 59). Держава *може мати зобов’язання*: “**A State or an international organization is obliged to refrain from acts which would defeat the object and purpose of a treaty when**” (International Law Handbook, 2017: 78). Держави *можуть співпрацювати*: “**States Parties shall, in accordance with the provisions of this Statute, cooperate fully with the Court**” (Rome Statute, 2011: 42). Нації (держави) *володіють власністю та активами, а також можуть мати імунітет*: “**The United Nations, its property and assets wherever located and by whomsoever held, shall enjoy immunity from every form of legal process**” (International Law Handbook, 2017: 133). Сама назва Конвенції “**Convention on the privileges and immunities of the United Nations**” говорить про те, що *нації можуть мати привілеї та імунітети*. Нації (держави) *також можуть здійснювати покупки*: “**when the United Nations is making important purchases for official use of property**” (International Law Handbook, 2017: 134). У держав може бути непорозуміння: “**becoming a cause of tension between States**” (Collection of International Instruments, 2007: 10). Вони можуть розслідувати чи відкривати кримінальну справу: “**The case is being investigated or prosecuted by a State**” (Rome Statute, 2011: 10). Держава може мати намір щось робити: “**The intention of the State**” (International Law Handbook, 2017: 39).

На нашу думку, певні граматичні особливості сприяють персоніфікації держав. Першою особливістю є вживання означення, вираженого *present participle* (дієприкметником). Наведемо такі приклади: “*the sending State*”, “*the receiving State*”, “*Contracting States*”, “*non-contracting States*”, “*representing States*”, “*the requesting State*”, “*the objecting State*”, “*the withdrawing State*”, “*negotiating State*”, “*the accrediting State*”, “*the reserving State*” та “*the defaulting State*”. Завдяки очевидній асоціації це мовне явище сприяє створенню емоційного ставлення до держави як до спроможного, сильного єдиного діючого органу. Крім цього, речення набуває офіційного тону і лаконічності завдяки вживанню означення, вираженого *present participle*. Другою граматичною особливістю, яка теж, на нашу думку, сприяє метафоричності, є модифікація одним іменником іншого: “*a successor State*”, “*the predecessor State*”, “*the signatory States*”, “*an enemy state*”, “*non-member States*”, “*an aggressor State*”, “*a Member State*” та “*host State*”.

Окрім прирівнювання держав до осіб, у преамбулах міжнародних правових документів вживаються інші метафоричні фрази. У преамбулі Статуту ООН вживається вираз “*international machinery*” (міжнародний механізм, *aparant*) (International Law Handbook, 2017: 3), який позначає міжнародні організації та органи, що займаються захистом прав людини. У преамбулі Римського статуту є декілька метафоричних виразів, таких як “*all people are united by common bonds*”, “*cultures pieced together*”, “*delicate mosaic may be shattered at any time*”, де *мозаїка* символізує сплетіння різних культур: “**Conscious that all peoples are united by common bonds, their cultures pieced together in a shared heritage, and concerned that this delicate mosaic may be shattered at any time**” (Rome Statute, 2011: 1). У преамбулі Конвенції про статус біженців надання притулку може бути *надмірним тягарем* для країн: “**Considering that the grant of asylum may place unduly heavy burdens on certain countries**” (Collection of International Instruments, 2007: 10). Вирази з Конвенції про права дитини “**In the spirit of article**” (International Law Handbook, 2017: 429), “**in the spirit of international cooperation**” (International Law Handbook, 2017: 431), Конвенції про права корінних народів “**in a spirit of partnership and mutual respect**” (International Law Handbook, 2017: 573), Конвенції про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти “**spirit of this Convention**” (Collection of International Instruments, 2007: 320) демонструють, що існує *дух* статті, міжнародного співробітництва, партнерства та взаємоповаги, а також конвенції.

Однією з основних характеристик правових текстів є нейтральний стиль, проте у преамбулах трьох міжнародних документів, проаналізованих нами, є випадки вживання експресивної лексики. “**Unimaginable atrocities that deeply shock the conscience of humanity**” у преамбулі Римського статуту (Rome Statute, 2011: 1), “**scourge of war**”, “**untold sorrow**” у преамбулі Статуту ООН (International Law Handbook, 2017: 3) та “**barbarous acts which have outraged the conscience of mankind**” у преамбулі Загальної декларації прав людини (International Law Handbook, 2017: 349).

На думку М. Хрома, правовій англійській мові притаманне вживання синонімів (Хрома, 2011). У текстах міжнародних правових документів ми також виявили випадки вживання синонімів, використання яких акцентує нашу увагу на змісті речення або якогось конкретного поняття та підсилює точність. Наприклад, “**no one shall be held in slavery or servitude**” (International Law Handbook, 2017: 350), де *slavery* та *servitude* акцентують нашу увагу на рівноправ’ї всіх людей та неможливості їх поневолення. У ст. 28 Декларації ООН про права корінних народів “**just, fair and equitable compensation, for the lands, territories**” (International Law Handbook, 2017: 577) синоніми *fair, just* та *equitable* наголошують на *справедливій* компенсації для корінних народів. У п. 2 ст. 11 Міжнародної конвенції про захист прав трудящих мігрантів та членів їх сімей *forced* та *compulsory* акцентують увагу на забороні *примусової* та *обов’язкової* роботи для трудящих мігрантів та членів їх сімей: “**No migrant worker or member of his or her family shall be required to perform forced or compulsory labour**” (Collection of International Instruments, 2007: 127).

М. Хрома також вважає, що у правничій мові можливе вживання багатозначних слів (Хрома, 2011). У текстах міжнародних правових документів також є слова, які можуть мати декілька значень у правовому контексті. У Міжнародній конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень знаходимо два значення слова “*authority*”. У цьому реченні *authority* має значення «*влада*»: “*consciously disregarded information which clearly indicated, that subordinates under his or her effective authority*” (Collection of International Instruments, 2007: 224). У наступній статті словосполучення “*public authority*” має значення «*державний орган*»: “*No order or instruction from any public authority, civilian, military or other*” (Collection of International Instruments, 2007: 224). У правовому контексті *authority* ще може мати значення «*повноваження*», як у Статуті ООН: “*the authority and responsibility of the Security Council under the present Charter*” (International Law Handbook, 2017: 12). Словосполучення “*the Executive Board*” має значення «*виконавча рада*» у ст. 13 Конвенції про боротьбу з дискримінацією у галузі освіти: “*This Convention shall be open to accession by all States not Members of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization which are invited to do so by the Executive Board of the Organization*” (Collection of International Instruments, 2007: 320). Натомість словосполучення “*Board of Auditors*” у Статуті управління Верховного Комісара ООН зі справ біженців означає «*ревізійна комісія*»: “*Transactions relating to the High Commissioner’s funds shall be subject to audit by the United Nations Board of Auditors*” (Collection of International Instruments, 2007: 9). Слово “*charge*” може вживатися у значенні «*оплата*», як у Конвенції про привілеї та імунітети Об’єднаних Націй: “*exemption from taxes which are, in fact, no more than charges for public utility services*” (International Law Handbook, 2017: 134), чи «*обвинувачення*», як у ст. 10 Загальної декларації прав людини: “*in the determination of his rights and obligations and of any criminal charge against him*” (International Law Handbook, 2017: 350).

На думку Анни Йопек-Босяцької (Анна Јопек-Босиаска), загальне значення багатьох термінів, які використовують у правовому дискурсі, походить із повсякденної мови, і вже у правовому контексті ці терміни набувають особливого правового значення (Йопек-Босяцька, 2011: 10). Слово “*instrument*” у контексті міжнародного права має значення «*документ*»: “*by executing or exchanging an instrument or instruments setting out the correction which it has been agreed to make*” (International Law Handbook, 2017: 54). У документах, які ми проаналізували, “*award*” має значення «*відшкодування*», «*арбітражне рішення*» чи «*ухвала*»: “*Where appropriate, the Court may order that the award for reparations*” (Rome Statute, 2011: 37), “*The award of the Arbitral Tribunal shall be confined to the subject matter of the dispute*” (International Law Handbook, 2017: 96). “*Party*” у правовому контексті означає «*сторона (договору)*»: “*Either party may appeal any of the following decisions in accordance with the Rules of Procedure and Evidence*” (Rome Statute, 2011: 39). “*Stay*” може означати «*призупинення*»: “*Pending such review, the person concerned shall have the right to seek a stay of the decision of expulsion*” (Collection of International Instruments, 2007: 131), “*grant a stay of execution pending the final decision on the application for annulment*” (International Law Handbook, 2017: 301).

Наступною особливістю міжнародних правових документів є наявність термінів, які практично не вживаються за межами правового контексту, зокрема “*peremptory norm*”, “*bilateral treaty*”, “*the rectification of the text*”, “*multilateral agreements*”, “*stamp duty*”, “*waiver of immunity*”, “*instruments of ratification*”, “*letters rogatory*”, “*exequatur*”. Крім вищезазначених термінів, у міжнародних текстах зустрічаємо слова, які описують нові поняття у міжнародному праві. Н.Є. Кащишин вважає, що міжнародним документам притаманне вживання неологізмів, які зазвичай стосуються економічних та екологічних проблем, тероризму та міжнародної політики (Кащишин, 2014: 121). Одним із найвідоміших неологізмів міжнародного права можна назвати “*genocide*”, придуманий Рафалом Лемкінім для позначення масового знищення великих груп людей за різними мотивами. Наведемо приклад, що зустрічається у ст. 6 Римського статуту: “*For the purpose of this Statute, “genocide” means any of the following acts committed with intent to destroy, in whole or in part, a national, ethnical, racial or religious group*” (Rome Statute, 2011: 3). Можемо ще зазначити “*stateless person*” (особа без громадянства): “*For the purpose of this Convention, the term “stateless person” means a person who is not considered as a national by any State under the operation of its law*” (Collection of International Instruments, 2007: 68). До цього списку можна додати “*diplomatic courier*”, “*frontier worker*”, “*enforced disappearance*” тощо.

На нашу думку, у текстах міжнародних документів проявляється тенденція до гендерного дисбалансу, а саме переважання займенника “*he*” над “*she*”. Наведемо такі приклади: “*Every refugee has duties to the country in which he finds himself*” (Collection of International Instruments, 2007: 12), “*The head of the mission is considered as having taken up his functions*” (International Law Handbook, 2017: 151), “*Every stateless person has duties to the country in which he finds himself*” (Collection of International Instruments, 2007: 69). Проте це явище стосується не всіх документів: “*The Court shall have the authority to provide an assurance to a witness or an expert appearing before the Court that he or she*” (Rome Statute, 2011: 45), “*States Parties undertake to ensure the child such protection and care as is necessary for his or her well-being*” (International Law Handbook, 2017: 426).

Використання латинських та французьких запозичень – відоме явище у міжнародній правовій практиці, адже історично так склалося, що латинська була провідною міжнародною мовою у багатьох сферах, у тому числі в дипломатії і праві, а згодом її витіснила французька мова. Англійським правовим документам також притаманне вживання латинських запозичень (*ad interim, ad hoc, persona non grata, ratione temporis, proprio motu, mutatis mutandis, ex aequo et bono, non liquet, ipso facto, inter alia, mortis causa, curricula vitae mouço*) та французьких запозичень (*attachés, ordre public, hors de combat, ex parte, compromis, agrément, chargé d'affaires, laissez-passer, force majeure, vis-à-vis mouço*). У ст. 11 Зразкових правил арбітражного процесу

вживається латинізм “*non liquet*”, який означає відмову від розгляду справи через незрозумілість питання: “*The tribunal may not bring in a finding of non liquet on the ground of*” (International Law Handbook, 2017: 297). У п. 4 ст. 54 Віденської конвенції про консульські зносини французьке запозичення “*force majeure*” означає непередбачувану подію, яка не залежить від волі сторін: “*and to official communications and diplomatic bags, whose presence in the territory of the third State is due to force majeure*” (International Law Handbook, 2017: 176).

Наступною особливістю англомовних текстів міжнародних правових документів є вживання архаїзмів (прислівник + прийменник), таких як “*hereto*”, “*hereinafter*”, “*hereon*”, “*hereunder*”, “*thereto*”, “*thereafter*”, “*whereby*”, “*wherein*”. Ця особливість, як ми вважаємо, є культурним явищем, адже англійська правова мова дотримується традицій та норм, усталених століттями, і зберігає свою традиційність вживанням архаїзмів. Вживання вищезазначених архаїзмів створює офіційний тон і додає точності.

Умовні речення є невід’ємною складовою частиною текстів міжнародних документів, адже вони прописують не лише умови, за яких відбувається виконання певних дій, але й умови, за яких певних дій робити не можна. Граматично невідповідне вживання “*shall*” у наступній цитаті додає наказового характеру документу: “*If a decision of expulsion that has already been executed is subsequently annulled, the person concerned shall have the right to seek compensation*” (Collection of International Instruments, 2007: 131), “*if the rules of the Organization so permit and with the prior consent of the host State, the sending State may establish a mission*” (International Law Handbook, 2017: 203).

Тексти міжнародних документів характеризуються, як уже згадувалося, точністю, нейтральністю, відсутністю експресивної лексики, безособовістю, когерентністю та неупередженістю. Наведемо приклад, що зустрічається у п. 2 ст. 36 Римського статуту: “*Once a proposal for an increase in the number of judges has been adopted and brought into effect under subparagraphs (b) and (c) (i), it shall be open to the Presidency at any time thereafter, if the workload of the Court justifies it, to propose a reduction in the number of judges, provided that the number of judges shall not be reduced*” (Rome Statute, 2011: 17). Правовим документам притаманне вживання довгих речень, як у цьому реченні. Довгота речень сприяє точності та описовості документа. Використання номінальних структур “*an increase in*”, “*a reduction in*” та пасивних конструкцій “*has been adopted and brought into*”, “*shall not be reduced*” свідчить про безособовість, неупередженість та нейтральність стилю написання. Офіційного тону та точності додають вживання модального дієслова “*shall*”, архаїзм “*thereafter*” та відсутність експресивної лексики. Модальне дієслово “*shall*” має прагматичний ефект: “*shall*” виражає обов’язковість та спонукування до дії. Крім цього, складнопідрядне умовне речення виражає умову, за якої відбудеться певна дія.

Наведемо ще один приклад високої частотності номінальних структур, безособового стилю і латинських запозичень, а саме вступну частину Віденської конвенції про правонаступництво держав щодо договорів: “*Convinced, in these circumstances, of the need for the codification and progressive development of the rules relating to succession of States in respect of treaties as a means for ensuring greater juridical security in international relations*”. У цьому реченні є часте вживання номінальних структур “*the need for*”, “*the codification*”, “*the development*”, “*succession*”, що свідчить про неупередженість та безособовість тексту. “*Noting that the principles of free consent, good faith and pacta sunt servanda are universally recognized*”. Використання “*pacta sunt servanda*” ще раз свідчить про частоту вживання латинських запозичень у міжнародних правових документах. “*Having in mind the principles of international law embodied in the Charter of the United Nations, such as the principles of the equal rights and self-determination of peoples, of the sovereign equality and independence of all States, of non-interference in the domestic affairs of States, of the prohibition of the threat or use of force, and of universal respect for, and observance of, human rights*” (International Law Handbook, 2017: 56). Це речення є доволі довгим, що притаманно міжнародним правовим документам. Крім цього, номінальні структури “*self-determination of*”, “*non-interference in*”, “*prohibition of*”, “*use of*”, “*observance of*” вказують на безособовий стиль написання. Використання паралельних конструкцій у цій преамбулі сприяє когерентності тексту, який є послідовним, добре структурованим, а кожне речення чітко передає його основну ідею. Погоджуємось з Н.С. Кащишин у тому, що паралельні конструкції допомагають уникнути непорозуміння у тексті та зацентувати увагу на кожній ідеї (Кащишин, 2014).

Висновки. Отже, ми переконалися в тому, що мовні особливості текстів міжнародних правових документів є доволі багатогранними. Після аналізу двадцяти одного міжнародного документа ми дійшли висновку, що їхні тексти містять значну кількість модальних дієслів, які здебільшого вербалізують деонтичну модальність, найчастіше виражену словами “*shall*” та “*may*”. Вживання цих модальних дієслів забезпечує імперативний та волюнтаристичний характер текстів. Також варто виділити використання динамічної модальності, яка переважно виражена словом “*can*”. Ми не спостерігали вживання алетичної модальності, яка вживається для вираження сумнівів, що є підтвердженням того факту, що мова правових документів є точною.

Ми дійшли висновку про те, що у міжнародних документах держави, організації, нації трактуються як особи, які можуть підписувати договори, мати непорозуміння, відносини та наміри, висловлювати згоду, бути спадкоємцями, здійснювати покупки, володіти власністю та активами, співпрацювати тощо. Крім цього, ми дослідили, що такі граматичні особливості, як вживання означення, вираженого *present participle* (дієприкметником), та модифікація одного іменника іншим, що персоніфікують держави, роблять текст лаконічнішим і додають йому офіційного тону. Також завдяки проведеному аналізу ми прослідкували тенденцію до гендерного дисбалансу у вживанні особових займенників третьої особи однини у текстах міжнародних документів, виявили та проаналізували періодичне використання синонімів для зосередження уваги

на змісті документа, а також дійшли висновку, що у міжнародних правових документах присутні використання полісемантичних слів, латинських та французьких запозичень, неологізмів та зміна конотації слів з повсякденного вжитку у правовому контексті. Крім того, проведений аналіз дає можливість стверджувати, що архаїзми, які зазвичай складаються з прислівника та прийменника, створюють офіційний тон тексту правового документа.

Виходячи з того, що текстам міжнародних правових документів притаманні ще такі риси, як точність, безособовість, когерентність, неупередженість та нейтральний стиль, в результаті проведеного аналізу ми стверджуємо, що на мовному рівні ці риси актуалізуються за допомогою використання паралельних конструкцій, номінальних структур, пасивних конструкцій, модального дієслова "shall", архаїзмів та відсутністю експресивної лексики.

Список проаналізованих міжнародних правових документів:

Статут ООН, Віденська конвенція про дипломатичні зносини, Конвенція ООН про права дитини, Віденська конвенція про право міжнародних договорів, Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів, Віденська конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або міжнародними організаціями, Загальна декларація прав людини, Декларація ООН про права корінних народів, Зразкові правила арбітражного процесу, Конвенція про привілеї та імунітети Об'єднаних Націй, Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру, Віденська конвенція про консульські зносини, Керівні принципи ООН з питань бізнесу і прав людини, Конвенція про привілеї та імунітети спеціалізованих установ ООН, (International Law Handbook, 2017), Римський статут Міжнародного кримінального суду ООН (Rome Statute, 2011), Віденська конвенція про статус біженців, Міжнародна конвенція про захист всіх осіб від насильницьких зникнень, Статут управління Верховного Комісара ООН зі справ біженців, Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти, Конвенція про статус апатридів, Міжнародна конвенція про захист прав трудящих-мігрантів та членів їх сімей (Collection of International Instruments, 2007).

Список використаних джерел:

1. Артикуца Н.В. Мова права та її вивчення студентами юридичних спеціальностей у вищих навчальних закладах України. *Культура народів Причорномор'я*. 2004. № 49. Т. 2. С. 155–157.
2. Артикуца Н.В. Мова права у її функціональних різновидах. *Сьогодні українського мовного середовища / упоряд. Л.З. Мороз*. Кіровоград : Видавництво КДУ, 2008. С. 23–32.
3. Зверев Є.О. Міжнародний договір як джерело національного права. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2010. Т. 103. С. 41–44.
4. Кащишин Н.С. Стиль текстів дипломатичних документів як поєднання стилів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2014. № 44. С. 120–123.
5. Кость С.П., Токарська А.С. Способи тлумачення правових текстів у ЗМІ. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: Юридична*. 2011. Вип. 2. С. 457–466.
6. Кучик Г.Б. Стилістичні риси мови установчих документів міжнародних організацій. *Молодий вчений*. 2016. № 5 (32). С. 503–507.
7. Шпарик Н. Поняття та ознаки міжнародно-правового акта як джерела екологічного права України. *Вісник Львівського університету. Серія: Юридична*. 2014. № 59. С. 312–318.-
8. Buitelaar P., O'Brien L., O'Neill J., Robin C. Classifying sentential modality in legal language: A use case in financial regulations, acts and directives. *Proceedings International Conference on Artificial Intelligence and Law*. London, UK, June 12–15, 2017 (ICAIL'17). London, 2017. 10 p.
9. Butt P., Castle R. *Modern Legal Drafting: A Guide to Using Clearer Language*. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. 240 p.
10. Chroma M. Synonymy and polysemy in legal terminology and their applications to bilingual and bijural translation. *Research in Language*. 2011. Vol. 9. Issue 1. P. 31–50. DOI: <https://doi.org/10.2478/v10015-011-0004-2>.
11. Cohen H.G. Metaphors of international law / ed. by A. Bianchi, M. Hirsch. *International Law's Invisible Frames – Social Cognition and Knowledge Production in International Legal Processes*. Oxford University Press, 2021 forthcoming. 17 p.
12. Collection of International Instruments and Legal Texts Concerning Refugees and Others of Concern to UNHCR. Vol. 1. Geneva : The United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), 2007. 611p.
13. International Law Handbook. Collection of Instruments. Book 1. New York : United Nations, 2017. 663 p.
14. Jopek-Bosiacka A. Defining law terms: A cross-cultural perspective. *Research in Language*. 2011. Vol. 9. Issue 1. P. 9–29. DOI: <https://doi.org/10.2478/v10015-011-0008-y>.
15. Rome Statute of the International Criminal Court. The Hague : International Criminal Court, 2011. 58 p.

References:

1. Artykutsa, N.V. (2004). Mova prava ta yii vyvchennia studentamy yurydychnykh spetsialnostei u navchalnykh zakladakh Ukrainy [Language of the law and its study by the students of juridical specializations in Ukrainian higher educational institutions]. *Kultura narodov Prichernomor'ia*, issue 49 (2), pp. 155–157 [in Russian].
2. Artykutsa, N.V. (2008). Mova prava u yii funktsionalnykh riznovydakh [Language of the law in its functional varieties]. In Moroz L.Z. (ed.) *Sohodennia ukrainskoho movnoho seredovyschcha*. (pp. 23–32). Kirovohrad: Vydavnytstvo KDU [in Ukrainian].

3. Buitelaar, P., O'Brien, L., O'Neill, J., Robin, C. (2017). Classifying sentential modality in legal language: A use case in financial regulations, acts and directives. In *Proceedings of International Conference on Artificial Intelligence and Law, London, UK, June 12–15, 2017 (ICAIL'17)*, 10 p.
4. Butt, P., Castle, R. (2006). *Modern Legal Drafting: A Guide to Using Clearer Language*. (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
5. Chroma, M. (2011). Synonymy and polysemy in legal terminology and their applications to bilingual and bijural translation. *Research in Language*, 9 (1), 31–50. DOI: <https://doi.org/10.2478/v10015-011-0004-2>.
6. Cohen, H.G. Metaphors of international law. In A. Bianchi and M. Hirsch (eds.), *International Law's Invisible Frames – Social Cognition and Knowledge Production in International Legal Processes*. (17 p.). Oxford University Press, 2021 forthcoming.
7. *Collection of International Instruments and Legal Texts Concerning Refugees and Others of Concern to UNHCR*. (2007). Geneva: the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR).
8. *International Law Handbook. Collection of Instruments. Book 1*. (2017). New York: United Nations.
9. Jopek-Bosiacka, A. (2011). Defining law terms: A cross-cultural perspective. *Research in Language*, 9 (1), 9–29. DOI: <https://doi.org/10.2478/v10015-011-0008-y>.
10. Kashchyshyn, N. Ye. (2014). Styl tekstiv dyplomatychnykh dokumentiv yak poiednannia styliv [Style of texts of diplomatic documents: A combination of styles]. *Scientific Proceedings of Ostroh Academy National University: Philology Series*, issue 44, pp. 120–123.
11. Kost, S.P., Tokarska, A.S. (2011). Sposoby tlumachennia pravovykh tekstiv u ZMI [Methods of interpretation of legal texts in mass media]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnykh sprav. Seriya yurydychna*, issue 2, pp. 457–466 [in Ukrainian].
12. Kuchyk, H.B. (2016). Stylistychni rysy movy ustanovchykh documentiv mizhnarodnykh orhanizatsii [Stylistic features of the language of statutory documents of international organizations]. *Young Scientist*, issue 5 (32), pp. 503–507.
13. *Rome Statute of the International Criminal Court*. (2011). The Hague: International Criminal Court.
14. Shparyk, N. (2013). Poniattia ta oznaky mizhnarodno-pravovoho akta yak dzhherela ekolohichnoho prava Ukrainy [Notion and attributes of international legal act as source of environmental law of Ukraine]. *Visnyk of the Lviv University. Series Law*, issue 59, pp. 312–318.
15. Zvieriev, Ye.O. (2010). Mizhnarodnyi dohovir yak dzhherelo natsionalnoho prava [International treaty as the source of international Law]. *NaUKMA Research Papers. Law*, vol. 103, pp. 41–44.